

УДК 343.3/7

Кирило Олександрович ЧЕРЕВКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОДО ПИТАННЯ СПОСОБІВ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Суспільно-політичні зміни, які пройшли в нашій країні за останні п'ять років, кризові явища в економіці та зростання бідності населення призвели до зростання злочинів в економічній сфері. До них відноситься легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Однією з найважливіших проблем у боротьбі з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, є запровадження ефективних методів запобігання та протидії корупції в Україні. Корупція – проблема світового масштабу. У різних країнах світу корупція у великих розмірах завдає шкоди економіці, призводить до зубожіння населення, і поглинає ресурси, які натомість могли б сприяти розвитку громадянських свобод та благополуччя населення. На сучасному етапі розвитку України прояви корупції та відмивання злочинних доходів тісно пов'язані між собою. Уповноваженими органами державної влади разом з компетентними органами іноземних держав проводиться активна робота із розслідування фактів відмивання коштів, одержаних внаслідок вчинення корупційних діянь, розкрадання та привласнення державних коштів і майна, з метою встановлення та подальшого блокування банківських рахунків та інших активів за кордоном. Аналіз криміногенної ситуації в економіці України за останні роки, свідчить про ріст рівня таких злочинів. Так, в Україні кримінальна відповідальність за легалізацію передбачена ст. 209 Кримінального кодексу України. Статистика Генеральної прокуратури України свідчить про те, що у період 2015–2018 років в Україні було зареєстровано 865 кримінальних правопорушень за ознаками ст. 209 КК України, при цьому лише 191 таке кримінальне провадження направлено до суду з обвинувальним актом (22 %). Легалізація доходів, набутих злочинними способами, представляє загрозу економічній безпеці будь-якої країни, вона набуває глобального характеру, оскільки різні схеми відмивання грошей мають транснаціональний характер та мають зв'язок з організованою злочинністю (наркобізнесом, фінансовими шахраями, работорговцями і фінансуванням тероризму). Відповідно до статті 4 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації

(відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, належать будь-які дії, пов'язані із вчиненням фінансової операції чи правочину з активами, одержаними внаслідок вчинення злочину, а також вчиненням дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких активів чи володіння ними, прав на такі активи, джерел їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуттям, володінням або використанням активів, одержаних внаслідок вчинення злочину. Департамент фінансових розслідувань та Державна служба фінансового моніторингу України виділяють чотири фазову модель відмивання брудних грошей. Цей підхід до структурування процесу відмивання злочинних доходів використовують експерти ООН. Основними стадіями легалізації є:

Перша стадія – звільнення від готівки й перерахування її на рахунки підставних осіб. Такими особами можуть бути, наприклад, родичі злочинця. При цьому дотримується тільки одна умова: посередники повинні мати власні рахунки в банках.

Друга стадія – розподіл наявних коштів. Вони реалізуються за допомогою скупки банківських платіжних документів й інших цінних паперів. Як показує закордонний досвід, розподіл готівки здійснюється часто в пунктах обміну валюти, казино й нічних клубах.

Третя стадія – маскування слідів скоєного злочину. Перед злочинцем, що відмиває доходи, постає на цій стадії наступне завдання: вжити всіх заходів для того, щоб стороння особа не довідалася, звідки отримані гроші та за допомогою кого вони розподілені в ті або інші установи/організації.

Четверта стадія – інтеграція грошової маси. На цій стадії злочинні угруповання інвестують легалізовані капітали у високоприбуткові сфери й галузі бізнесу. На кожному етапі зазначених моделей відсутній зв'язок з предикатним злочином, який диктує спосіб та механізм відмивання злочинних доходів. У зв'язку з чим, слід ввести так звану «нульову фазу», що пов'язана зі здійсненням предикатного злочину.

До основних способів легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом можна віднести: надання різноманітних подарунків посадовим особам, а дуже часто – їх родичам або довіреним особам; незаконним відшкодуванням з бюджету ПДВ; вивіз готівки з країни за допомогою кур'єрів чи приховування їх в перевезений вантаж з метою подальшої репатріації через іноземні банки; проходження по рахунках грошових коштів, які значно перевищують

реальні можливості клієнта в бізнесі; багаторазове зарахування коштів на рахунок протягом дня різними особами; проведення операцій в особливо великих розмірах в інтересах третіх осіб, зокрема обмін великих сум грошей; укладання контрактів з іноземними фірмами на надання різних послуг інформаційно-довідкового характеру; надання відомостей про себе, достовірність яких неможливо перевірити або явно перекручених відомостей; внесення великих сум на рахунок готівкою, що може вказувати на протиправну спрямованість дій клієнта банку; укладання фіктивних орендних договорів і фіктивних контрактів на поставку неіснуючих товарів; прагнення при відкритті та веденні операцій по рахунках обмежитися своєю присутністю тільки при відкритті рахунку і уникнути подальших контактів з операціоністами шляхом призначення довірених осіб з управління грошовими коштами, що знаходяться на рахунках; купівлю цінних паперів з їх переведенням до іншого банку; приховування справжнього походження грошей (рахунки в іноземних банках і розміщення в інвестиційних компаніях, організація фіктивних компаній, придбання цінних паперів, антикваріату, нерухомості за кордоном); перерахування готівки на рахунки підставних осіб з дробленням грошових сум. До боротьби з корупцією, в нашій державі, залучені Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD/OECP), Світовий банк, Міжнародний валютний фонд (IMF/МВФ), а також структури громадянського суспільства, зокрема, Transparency International, співробітництво з FATF. Усунення або, принаймні, нейтралізація умов, що сприяють вчиненню легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму, вимагає вдосконалення не тільки кримінального законодавства але і законодавства, яке регулює діяльність підприємницьких структур, фінансово-кредитних установ та утворення дійового механізму виявлення злочинів цієї категорії і проведення розслідування, спираючись на досвід країн з розвинутою ринковою економікою. Таким чином, суттєві недоліки у антикорупційному законодавстві України, зокрема безсистемний характер певних його положень, а також їхня недостатня аргументованість, зазвичай зумовлюють неефективність антикорупційної політики в державі. Проведене дослідження механізму запобігання корупційним схемам в нашій країні дає можливість зробити висновок, що на сьогоднішній день владні органи не проявляють достатнього інтересу до створення результативної системи протидії корупції, а також до практичної реалізації антикорупційних реформ.

Одержано 27.09.2019